

نماز جماعت

فوائد و آثار

چکیده

بی‌تردید، یکی از فرائض الهی مورد توجه و تاکید اسلام، فریضه نماز است. نماز، مراسم خاص برای پرستش خدا و راز و نیاز با اوست؛ سرود یکتاپرستی است؛ فضیلت و پاکی روح و فکر است که انسان را از فرو افتادن در ورطه آلودگی‌ها مصون نگاه می‌دارد. «عبادت» یکی از اهداف خلقت انسان بوده و نماز، ضروری‌ترین عبادتی است که هر مسلمان و مکلفی آن را واجب می‌شمارد و اگر به جماعت برگزار شود، نسبت به نماز فرادی از برتری و مزیت بیشتری برخوردار خواهد بود.

از دیدگاه اسلام، نماز از مهم‌ترین و اصولی‌ترین ارکان دین بوده و «فریضه‌ای» برای تمام مسلمانان معرفی شده است. خداوند در قرآن می‌فرماید: { وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ } (ذاریات (56) / نماز، هادی اعمال دیگر است و اگر بتوانیم آن را به شکل صحیح به مربی بیاموزیم به یقین به اصلاح سایر اعمال اونی‌گامی مهم برداشته‌ایم. چنان‌که پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «الصلوة عمود الدین ان قبلت قبل ما سویها وان ردت رد ما سویها».

بنابراین، نماز بارزترین و مهم‌ترین مصداق ونقطه اوج عبادت است که از درخشندگی و برجستگی خاصی برخوردار بوده و برپایی آن به جماعت، ثواب بسیاری دارد. پیامبر (ص) در این باره می‌فرماید: «نماز آدمی به جماعت، برتر از نمازی است که چهل سال در خانه خوانده شود و ثوابی برتر دارد».

کلید واژه

نماز جماعت، مسجد، تشکل، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، وحدت.

مقدمه

در این مجموعه، سخن از نماز است. سخن از پیوند انسان خاکی با خالق یکتا و یگانه عالم است و نماز راه این عروج روحانی است. نماز نردبان انسان در سیر تکامل است. نماز تسبیح انسان و حرکت به سوی نور مطلق است. نماز ذکر است و یاد تنها یگانه مطلق، معبود رحیم و لطیف و بی‌نیاز. نماز خاکساری انسان حقیر است در برابر ذات بی‌انتهای حق تعالی است.

موضوع این مقاله درباره اسرار نماز جماعت است که مشتمل بر دو قسم است: یک قسم آن به فلسفه اجتماعی بودن نماز و قسم دیگر به فوائد نمازهای اجتماعی می‌پردازد. چنان‌که خداوند فرموده است: {وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ} (بقره (45) / در همه امور، انسان باید از صبر و نماز کمک گیرد و این مقام در صورتی حاصل می‌شود که نماز با حضور قلب انجام شود. حضرت صادق (ع) فرمودند: هرکسی نماز بخواند و معصیت کند، بداند که نمازش نماز نیست؛ چنان‌که خداوند فرموده است: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ (عنکبوت (45) / و در حدیثی دیگر روایت شده که از نماز، آن‌مقدار مورد قبول و اجابت قرار می‌گیرد که توجه انسان به معانی باطنی آن باشد.

فلسفه اجتماعی بودن نماز

نماز جماعت علاوه بر آثار مفید و مثبت فردی و اجتماعی از جمله: نظم و انضباط، اتحاد، وقت شناسی، تهذیب اخلاق و....، روحیه فردگرایی، انزوا و گوشه‌گیری را از بین برده و سطح دانش و عبودیت و خضوع را افزایش می‌دهد. تکامل روح و روان، درخشش نور امید و تقویت اراده از مهم‌ترین و برجسته‌ترین تأثیرات نماز برای انسان است، اما هر وجدان بیداری که و فضیلت این سرود رهایی را قبول داشته باشد به آثار دیگری نیز معترف خواهد بود که از آن جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: رهایی از تنبلی جسمی، بی‌انضباطی، حواس‌پرتی و بی‌توجهی و بلاهت، ناسپاسی و حق‌پوشی و حق‌کشی، دوستی و همراهی با مغضوبان و گمراهان، کبر و خودبینی، تعصب و نژادپرستی، تفرقه و پراکندگی، تنهایی و جدایی از مردم، نفاق و دورویی، غضب و شهوت، آرزوی دور و دراز، تملق و چاپلوسی، پرستش بت‌ها و مردم‌پرستی، خرافه و جهل، حسادت، حرص و بخل، امراض روانی، زندان تن، خشم پروردگار، عذاب دوزخ، کوری روز رستاخیز، برخورداری از یاری خداوند در زندگی و بالاخره اتصال به عالم ملکوت و رضایت خداوند.

بنا به دستورات اسلام، مستحب است که انسان، نمازهای واجب- به خصوص نمازهای یومیه- را به جماعت بخواند، به خصوص برای همسایه ی مسجد و کسی که صدای اذان را می‌شنود این امر بیشتر سفارش شده است. در روایتی وارد شده است که اگر یک نفر به امام جماعت اقتدا کند، هر رکعت از نماز آنان، ثواب یکصد و پنجاه رکعت نماز را دارد و اگر دو نفر اقتدا کنند، هر رکعتی، ثواب شصت نماز را دارد و هر چه بیشتر شوند، ثواب نمازشان بیشتر می‌شود تا به ده نفر برسند و عده آنان از ده که گذشت، اگر تمام آسمان‌ها کاغذ و دریاها مرکب و درختان قلم و انس و ملائکه نویسنده شوند، نمی‌توانند ثواب یک رکعت آن را بنویسند.

نماز جماعت، شیوه‌ای است که به مسلمانان نشان می‌دهد، همواره باهم باشند. چه در سختی‌ها و چه در خوشی‌ها؛ حتی ممکن است در همین نماز، مشکلات برخی از افراد مطرح شود و توسط افراد خیر دیگر حل شود؛ اما همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره شد، ثواب نماز جماعت آن‌قدر زیاد است که در اسلام به تشکیل آن حتی توسط دو نفر نیز اشاره شده است.

به طور کلی، نماز جماعت دارای آثار مثبتی در بین مسلمین است؛ از قبیل: ایجاد اتحاد و فضای دوستی و مودت، آشنایی با اخبار و اتفاقاتی که در یک محدوده زمانی و مکانی صورت می‌پذیرد و ...

فوائد نماز جماعت

اصل در نماز، جماعت است و برای تسهیل امر اجازه‌ی انفرادی داده شده تا حدی که از جماعت اعراض نشود. ولی در بعضی از نمازهای واجب در شرع اسلام، جماعت واجب و مقرر شده است؛ مانند نماز جمعه و نماز عیدین که در روزهای معین باید به جماعت اقامه شود و این نماز به طور اجتماعی انجام گردد و همراه آن خطابه‌هایی خوانده شود. یکی از امتیازات اسلام نسبت به سایر ملل این است که اجتماعات اسلامی به طور سهل و آسان و بدون هزینه زود به زود تشکیل می‌شود و نتایج بزرگ از آن اجتماعات گرفته می‌شود. برخی از فوائد نمازهای اجتماعی اسلامی به این ترتیب است:

تشکیل مجالس وعظ، تعلیم و تعلم یکی از فوائد مهم اجتماعات اسلامی و فلسفه‌ی اجتماعی نماز، تشکیل مجالس وعظ و خطابه و تعلیم و تعلم است. می‌دانیم که بشر مدنی بالطبع و اجتماعی است، نه مثل حیوانات که اکثر آنها انفرادی زندگی می‌کنند. بشر باید با هم اجتماع داشته و اصل تعاون را در امور مادی و معنوی به کار بیندازد و هر فردی، عضو کوچک یا بزرگ از دستگاه اجتماع باشد. علاوه بر تعاون در امور مادی و معیشتی، و همین طور در امور معنوی و اخلاقی و دانش و تکمیل عقول هم، بشر محتاج به تعاون و اجتماع است تا عقل او به ضمیمه‌ی عقول و دانش دیگران تکمیل شود و آیه {وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ} (آل عمران (159) / شاید برای همین قانون بزرگ باشد. بشری که وحشی و انفرادی در جزائر دور دست دیده شده، با حیوانات تفاوت چندانی نداشته، و در سایه‌ی اجتماعات، عقول و دانش بشر تکمیل می‌گردد.

مساجد محل قرائت و تعلیم و تعلم قرآن در اسلام مرکز اجتماعات و محل تکمیل دانش و علم، مساجد و مدارس است که لازم و ملزوم یکدیگرند و غالباً در یک جا ساخته شده است. مساجد یعنی محل اجتماعات دینی و مذهبی، دانشگاه اسلامی است؛ محل تعلیم و تربیت و آموزش و پرورش دینی و سربازخانه اسلامی است که سربازان حقیقی تربیت می‌کند؛ امام فرمانده‌ی ارتش اسلام است، خودش پیش رو و برای سلحشوران اسلامی پیش آهنگ است، و افراد، مامورین تحت اوامر او، یکدل و یک جهت تربیت می‌شوند. همان طور که در پادگان‌ها فرمانده همه روزه سربازان را به وسیله‌ی فرمان «به چپ چپ» و «به راست راست» و «عقب گرد» و امثال آن طوری تربیت می‌کند که حس اطاعت و فرمانبری و حس انضباط و هماهنگی در اعماق دل آنها جایگیری شود، به گونه‌ای که در میدان جنگ، موجب موفقیت آنها و تضعیف دشمن می‌گردد، به وسیله نماز جماعت و اطاعت افراد از امام و توافق و هماهنگی آنها، حس اطاعت دینی و انضباط مذهبی و نظام اسلامی در اعماق دل‌های افراد تقویت می‌گردد. همراه با این نمایش، بهترین طریق برای تهذیب فرد و اجتماع، وعظ و خطابه است که دانشمندان دینی، علوم اسلامی و قرآن و معارف الهی و وظائف مذهبی و بلکه وظائف سیاسی و اقتصادی ملت اسلام را در قالب خطابه و وعظ درآورده، و این حقیقت در مساجد، که محل اجتماع مومنین است، انجام می‌گیرد. در نماز جمعه قبل از نماز و در نمازهای عیدین بعد از نماز و معمولاً در دیگر جماعات بعد از نماز این خطابه‌ها صورت می‌گیرد.

عقیده‌ی فلاسفه آن است که خطابه در تلقین، تعلیم و تربیت، اثر معجزه آسایی دارد، بنابراین بسیاری از فلاسفه‌ی یونان، عقائد و آراء خود را به صورت خطابه ادا می‌کردند؛ مانند افلاطون، سقراط و ارسطو. شاگردان آنها خطابه‌های آنان را جمع آوری کرده به صورت کتاب درآورده اند و چه بسا از خود آنها کتابی به ما نرسیده غیر از خطابه‌ی آنها که توسط شاگردان ثبت و ضبط شده است. یکی از مهم‌ترین وسائل زمینه‌ساز سخنانی اسلامی و تعلیم و تربیت قرآنی، نماز جماعت و جمعه و عیدین است که به وسیله‌ی آن سخنانی دینی و مذهبی و سیاسی واقع می‌گردد و امور مادی و معنوی مسلمین اصلاح می‌گردد.

ایجاد انضباط و تقویت روحیه فرمانبری یکی دیگر از فوائد اجتماعی نمازهای جماعت، چنانچه در پیش اشاره شد، حس اطاعت و انضباط سربازان در زمان صلح است. باید توجه داشت که بیشتر عملیات آنها جمعی است و به وسیله‌ی فرماندهی آنها اداره می‌شود. این حرکات جمعی سربازان تحت امر یک فرماندهی واحد، روح انضباط را در نهاد سربازان زنده و پایدار می‌کند به گونه‌ای که در مواقع جنگ نتیجه‌ی مثبت از آن گرفته می‌شود در نماز جماعت همه و همه به سوی آفریننده‌ی خود توجه کرده و با اختیار بدون الزام و اجبار، از امام خود اطاعت می‌نمایند و خطابه و وعظ او را با جان و دل می‌شنوند و خود را برای عمل کردن به دستورات دینی آماده و مجهز می‌نمایند.

اگر کسی از بعد روانشناسی، مسئله‌ی نماز جماعت را تجزیه و تحلیل نماید به این نتیجه می‌رسد که هنگامی که یک نفر با نهایت اشتیاق برای ادای نماز جماعت می‌رود، و چه بسا می‌دود که یک رکعت عقب نماند و در آنجا با میل قلبی از امام خود اطاعت می‌کند و همین عمل روزی چند مرتبه تکرار می‌شود، کم کم احساس اطاعت و انضباط در اعماق قلب او جایگزین می‌گردد و در اثر تکرار، استحکام آن زیاده‌تر می‌شود، و با هماهنگی افراد، این حس انضباط در جامعه به وجود می‌آید و به اصطلاح روانی، این حس انضباط، طبیعت ثانویه او می‌گردد.

نمازی که فردی خوانده می‌شود، هر اندازه که سرشار از اخلاص و معنویت باشد، تنها ارتباط یک فرد با خداست؛ اما نماز جماعت وسیله ارتباط میان عبد و معبود است که در آن جنبه اجتماعی و سیاسی وجود دارد. حضرت لقمان در اندرزی به فرزندش می‌فرماید: «نماز را با جماعت بخوان، گرچه روی نوک‌نیزه باشد.» (محمّدی ری‌شهری، 1381: حکمت 3651)

مقبولیت بیشتر و جلب رحمت فراگیرتر

نمازی که در مسجد برگزار می‌شود، در حقیقت ضیافتی است که در خانه خدا بر پا شده و او به خاطر بندگان صالح و مقربانی که در میان جماعت وجود دارند، نظر لطیف و رحمت بیشتری به جمع شرکت‌کنندگان خواهد داشت؛ چنان که ما نیز صد خار را به خاطر یک بوته گل آب می‌دهیم!

معارفه مسلمانان و حل مشکلات

نماز جماعت، جایی برای معارفه مسلمانان و شناخت آنان از مشکلات و نیازهای فردی یکدیگر است. کنگره‌ای عظیم برای طرح مسائل و مشکلات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و یافتن راه‌حل‌های مناسب برای معضلات جهان اسلام است.

تالیف قلوب مسلمانان

از آثار نمایان نمازهای جماعت و جمعه، نزدیک شدن دلهای مؤمنان مسلمان به یکدیگر و پدید آمدن مهر و محبت در میان آنان است. در نمازهای جمعه سه میل فاصله را شرط کرده‌اند، یعنی در محدوده‌ای به شعاع یک فرسخی نباید نماز جمعه دیگری برگزار شود و علت آن که برای برپایی نمازهای جماعت، فاصله‌ای را شرط نکرده‌اند، این است که ایجاد مشکل نشود و هر نمازگزار بتواند برای هر وعده نماز در نزدیکترین مسجد به محل سکونت خود شرکت کند و بین او و همسایگان و اهل محله‌اش انس و الفت پدید آید.

حضرت رسول اکرم (ص) در حدیثی زیبا می‌فرماید: «هر که پنج نماز را با جماعت بخواند، به او گمان نیک برسد.» (کلینی: 1388: 3/371)

تبلیغ و ترویج نماز و تجلی رحمت پروردگار

شرکت‌کنندگان در نماز جماعت، از آنکه فرمان خداوند را اطاعت کرده و دعوتش را پذیرفته‌اند، نزد پروردگارشان محبوبند. آنها، تبلیغ و ترویج عبادت را در جامعه موجب شده و مسجد را نمایشگاه نماز و مرکز تثبیت حاکمیت اسلام معرفی می‌کنند.

ایجاد وحدت و همدلی

یکی دیگر از فوائد اجتماعات اسلامی و فلسفه‌ی نماز جماعت، ایجاد اتحاد و یگانگی در بین افراد مختلف ملت است. اگر چه میان آنها اختلاف به چشم می‌خورد مثل غنی و فقیر، سیاه و سفید، زن و مرد، پیر و جوان، قوی و ضعیف، با آراء و عقاید متعدد، ولی به وسیله‌ی نماز جماعت و حضور در اجتماعات و شنیدن خطابه‌های دینی، همگی متحدالعقول و متحدالعقیده و متحد الکلمه و دارای هدف واحد مشترک و هم‌آهنگی می‌گردند و هر کدام یک عضو کوچک یا بزرگ از ماشین اجتماع اسلامی می‌شوند. کلام بزرگان دین که گفته‌اند: «ید الله مع الجماعة» مویّد این کلام است و این حقیقت را قرآن به لحن صریح بیان کرده: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ} (حجرات 10) و تا زمانی که این اصل در بین مسلمین بود، بر کره‌ی زمین، و عالم علم و دانش حکم فرما بودند و چون تفرقه در بین آنها واقع شد، بیگانگان بر آنها غالب شدند و مسلمین را تحت سیطره و استعمار و استثمار خود درآوردند از این رو بیگانگان پیوسته کوشش می‌کنند که بین مسلمین اختلاف ایجاد کنند. در همین راستا آیه کریمه: {وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا} (آل عمران 103) بسا این حقیقت را برای ما خاطر نشان می‌سازد که هیچ نیروئی نمی‌تواند با اتحاد اسلام مقاومت نماید.

تشکیل جماعت

یکی دیگر از فوائد نماز جماعت و جمعه و عیدین، تشکیل جمعیت و نفس جماعت است، زیرا در نفس جماعت، - من حیث انها جماعه - فوائد بی‌شمار و نتایج فراوانی مترتب است؛ و نیروی جماعت برای پیشرفت کارها معجزه‌آسا است.

هر چه نماز جماعت پرشکوه‌تر و زیاده‌تر برگزار شود به مضمون کلام بزرگان دین: «یدالله مع الجماعة»، نیروی استحکامی آن بیشتر شده تا به جایی می‌رسد که هیچ نیرویی در مقابل آن نتواند عرض اندام کند و با جماعت است که می‌توان همه کار کرد، و چه بسا کارهایی را که هرگز با نیروهای انفرادی نمی‌توان انجام داد.

از این جهت است که در صدر اسلام با اجتماعات واقعی و بنیان مرصوص، وحدت مرام و عقیده، همان جماعت مورد نظر تشکیل گردید و در مدت نیم قرن مسلمین از مرز فرانسه و ایتالیا گرفته، ممالک اسپانیا (اندلس تا جزائر سیسیل) تا تمام عربستان و قسمتی از آفریقا، مصر و حبشه و غیره تا برسد به دیوار چین در آسیا، پیشروی کرده، و حکومت اسلامی را توسعه دادند به طوری که دانشمندان دنیا، در شگفت فرو رفته‌اند و هر کدام فلسفه‌ی پیشرفت مسلمین را طبق نظر خود تفسیر و تشریح می‌کنند. یکی از دانشمندان می‌پرسد که سر و فلسفه پیشرفت مسلمین در دنیا چیست؟ و درخواست می‌کند که پاسخ را بنویسید و به این آدرس برای ما بفرستید تا روی آن پاسخ‌ها مطالعات شود. صدها پاسخ و اظهار نظر شد، آن پاسخی که حاوی فلسفه جماعت و اتحاد و نیروی ایمانی جمعیت بود، در محافل علمی دنیا بیشتر مورد توجه واقع شد.

محل دلجویی

یکی دیگر از فلسفه‌های نمازهای اجتماعی، رعایت اصول تعاون و مساعدت و کمک اجتماعی است، زیرا در هر محلی در ممالک

اسلامی از روستاها تا شهرهای بزرگ همه روزه چندین مرتبه نماز جماعت تشکیل می‌شود و اهالی آن محل در آن مساجد با اختیار و رغبت حاضر می‌شوند و بین مومنین ملاقات صورت می‌گیرد و از حال یکدیگر مطلع می‌شوند و به تقاضای یکدیگر پاسخ مثبت می‌دهند. اگر شخصی غائب بود، مومنین جویای حال او می‌گردند. اگر مریض است، او را عبادت می‌کنند، اگر بینوا است، او را به نوا می‌رسانند، اگر گرفتاری پیدا گردد درصدد نجات او بر می‌آیند، اگر مریض شده و از درمان و دارو عاجز مانده، در مقام علاج و درمان او بر می‌آیند. و اگر فوت شده او را مشایعت می‌نمایند؛ البته همه ی اینها در صورتی است که اصول اسلامی را افراد رعایت کنند، چنانچه امام علی (ع) می‌فرماید: «علیکم بالتواصل و التبادل، و ایاکم و التقاطع» (نهج‌البلاغه / خطبه (78) که مفادش همان اصول تعاون و کمک اجتماعی است.

بنابراین در هر جمعه که با ابهت خاصی در مسجد معظمی در محلی که شعاع آن یک فرسخ در یک فرسخ است- از شرائط نماز جمعه است- اجتماع بزرگی تشکیل می‌شود و اقامه ی نماز جمعه و عیدین و وعظ و خطابه‌های متعدد از طرف امام مسلمین و فرماندهی مومنین برپا می‌شود، فوائد بیشتر و عوائد والاتری تحقق پیدا می‌کند، بلکه در امور مهم سیاسی و اقتصادی و... سخنرانی می‌شود و اصلاحات محلی و شهری و مصالح دینی و دنیوی و امور عام المنفعه به وسیله آن انجام می‌گیرد.

ایجاد حس برادری و برابری

یکی دیگر از فوائد و اسرار این جماعات، ایجاد حس برادری و برابری و مساوات بین افراد مختلف جامعه است، و این یکی از اصول مسلم اسلامی است که قرآن به آن تصریح کرده: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ} در حقیقت مومنان همه برادر یکدیگرند و در آیه دیگر می‌فرماید: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ}. (حجرات « (13) ای بندگان! ما همه شما را نخست از یک پدر و مادر (آدم و حوا) آفریدیم و آنگاه شعبه‌های بسیار و فرق مختلف گردانیدیم تا یکدیگر را بشناسید؛ و بزرگوارترین شما نزد خدا با تقواترین شماست. » روایات در این باب از اهل بیت بی‌شمار است. سعدی گوید:

بنی آدم اعضای یکدیگرند / که در آفرینش ز یک گوهرند

چه عضوی بدرد آورد روزگار / دگر عضوها را نماند قرار

تو کز محنت دیگران بی غمی / نشاید که نامت نهند آدمی

خدا را بر آن بنده بخشایش است / که خلق از وجودش در آسایش است

بعد از گذشت چهارده قرن از اسلام که این اصل کاملاً عملی شده و اسلام سیاه و سفید را برادر یکدیگر قرار داده و امتیاز فقر و غنا را موهوم شمرده، هنوز مجمع سازمان ملل و ممالک پیشرفته ی دنیا مثل آمریکا نتوانسته در میان افراد ملت مساوات و برادری برقرار کند و امتیاز طبقاتی را ملغی نماید. در عصر ما در آمریکا دانشگاه سیاه پوستان و اتوبوس و رستوران آنها از سفیدپوستان جدا است و سیاهان آرزو دارند که آزادانه با سفید پوستان سر یک سفره یا در یک مجمع بسر برند و این مواسات و مواخات از مزایا و مختصات اسلام است که همه را برادر و برابر قرار داده است.

در اجتماعات مسلمین اعم از نماز جماعت یا جمعه یا عیدین (مهمتر از همه اجتماع حج مسلمین) این مواسات و برادری و برابری و الغاء همه نوع امتیازات به نحو خاص و به طریق اعلی به چشم می‌خورد و تجلی ویژه‌ای دارد.

تعظیم شعائر الهی

یکی دیگر از فلسفه‌های اجتماعی این جماعات، تعظیم و تکریم شعائر و شرایع اسلام است، زیرا این نمازهای دسته جمعی با آن ابهت خاصی که در چشم دشمنان دین و بیگانگان و منافقین دارد، شعائر اسلام را بزرگ می‌کند و عظمت اسلام را به رخ کافران می‌کشد و اشخاص بیگانه را به قبول این دین تشویق می‌کند. چه بسا اشخاصی که از همین راه به عظمت اسلام و احکام آن پی برده و به سوی آن شتافته اند. چه بسا کسانی که در این مجالس، نهایت صمیمیت و اخوت و یگانگی- که از اسرار سعادت بشر است- ملاحظه کرده و سر بزرگی اسلامی را درک نموده‌اند. این مجالس بزرگ و محافل با عظمت مذهبی نشان می‌دهد که اسلام خیلی بزرگ تر از آن است که کوتاه نظران اندیشیده‌اند. این نمازهای اجتماعی گوئی ایمان مجسم هزاران مسلمان است که به هم گره خورده و یک فرد واحد، یک فرد فداکار، یک فرد اسلامی تشکیل داده است.

جماعت و استجابت دعا

یکی دیگر از فوائد اجتماعی نمازهای مذکور، استجابت دعا است، زیرا در میان جمعیت همه نوع افرادی هستند، بینوایان، دل شکستگان، کسانی که از روی حقیقت توجه به مبدأ دارند و همگی عرض نیایش و اظهار پرستش و ستایش نموده، طلب حاجات و عرض دعوات و تقاضای عفو از گناه و اصلاح امور دنیا و آخرت می‌نمایند و غالباً به صیغه ی جمع از خدا کمک می‌خواهند.

غفلت‌زدایی

یکی دیگر از فلسفه‌های اجتماعی نمازها، تذکر و تنبه و بیدار شدن افراد از خواب غفلت است، انسان را از غرق شدن در منجلا ب مادیات بیرون می‌کشد و او را متوجه معنویات می‌نماید. زیرا گرفتاری‌های روزمره ی انسان و غرق شدن در مادیات به انسان مجال نمی‌دهد که به فکر عاقبت خویش و وظایف معنوی و انسانی و وجدائی بپردازد تا به درد همدگر برسند و به خدمت نوع مشغول شوند. این نمازها فرصت‌های مهم و بزرگی است که آدم گرفتار و مشغول را، به خود می‌آورد و اندکی از دنیا روی گردان ساخته، از خویش منصرف، و به جامعه متوجه می‌گرداند. خودخواهی را می‌زداید و نفع آنی و خورد و خواب را در نظر کوچک‌تر می‌کند، و انسان را به سوی مقصد و هدف عالی تری متوجه می‌سازد.

یادآوری قیامت

یکی دیگر از فلسفه‌های نمازهای اجتماعی مسلمین، تذکر قیامت و احوال عظیم آخرت و اندیشه ی عاقبت است، چنانچه در خبر آمده نماز عید یادآوری قیامت است. اجتماع و حاضر شدن به نماز، مانند موقعی است که مردم برای حساب در برابر میزان عدل الهی حاضر می‌شوند. نماز گزاردن مانند حسابرسی می‌باشد و اتمام نماز و برگشتن و متفرق شدن مثل آن وقتی است که از حساب‌ها فارغ شده و هر کس به پاداش یا جزائی که برای او تعیین شده، می‌شتابد. اجتماعاً هزاران نفر یکدل و یک جهت، متوجه یک هدف، همه خدای واحد را می‌خوانند و تضرع می‌نمایند، و نمونه‌ای است که در این دنیا می‌تواند عاقبت ما را در جهان دیگر به تصویر بکشد. بویژه اگر این نماز در مکان‌های بزرگ و یا ایام حج برپا شود.

نتیجه

چنانچه نماز جماعت در جوامع مسلمین آنچنانکه باید، نهادینه شود ثمرات و برکات عظیمی بر جای خواهد گذاشت. بسیاری از مشکلات جوامع مسلمین بدین ترتیب به آسانی قابل حل خواهد بود و پیشرفتهای دنیوی و اخروی بسیاری در سایه انجام این فریضه الهی بوجود خواهد آمد.

منابع

* قرآن کریم.

- 1- امام خمینی، روح‌الله، « (1371) رساله توضیح المسائل»، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد.
- 2- اهتمام، احمد، (1384) حکمت‌ها و اسرار نماز، قم: بی‌تا.
- 3- دشتی، محمد، « (1386) نهج‌البلاغه»، تهران: پیام عدالت، چ پنجم.
- 4- کلینی، محمدبن یعقوب، (1388) اصول کافی، تهران: دارالحدیث.
- 5- مجلسی، محمد باقر، (1403 ق) «بحارالانوار»، بیروت: دارالاحیاء، چ دهم، ج هفتم.
- 6- محمدی ری‌شهری، « (1381) میزان الحکمه»، تهران: دارالحدیث.